

конкретне значення залежно від фізичних характеристик комунікантів, властивостей голосової модуляції, кінетики, міміки, предметного оточення тощо, утворюють паралінгвістичний контекст. Наприклад: «Will you stay here?» Bobby *nodded*.

Як показує мовний матеріал, якщо інформація, що сигналізується невербально, суперечить інформації, яка передана вербальним компонентом, то в результаті ілюктивна сила вислову визначається за невербальним фактором.

Таким чином, досліджуючи непрямі спонукальні засоби з точки зору лінгвістичної прагматики, можна зробити висновок про те, що однозначно інтерпретувати інтенцію адресанта як спонукання можна тільки аналізуючи всі умови глобального контексту (лінгвістичного, екстралінгвістичного та паралінгвістичного). При цьому в реальному мовному середовищі фактори паралінгвістичного контексту виявляються вирішальними.

С. І. Шимон, канд. юрид. наук, доцент
кафедри цивільного та трудового права

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ БОЛОНСЬКИХ ІНІЦІАТИВ У КНЕУ

Юридична освіта в Україні сьогодні має бути спрямована на підготовку нового покоління юристів, котрі орієнтовані на гуманістичні цінності демократичного суспільства, визнають загальнолюдські цінності, поділяють глобальну ідею соціальної справедливості. Сучасна освіта має гарантувати випускнику-правнику його конкурентоспроможність у сфері професійної діяльності в умовах тих карколомних змін, що відбуваються нині: змінюються структура суспільства, система цінностей та ставлення до них, а також роль юриста та вимоги до нього. Нові підходи до формування змісту юридичної освіти повинні сприяти подоланню тих негативних тенденцій, що призводять до втрати професіоналізму: трансформування юридичної практики із професії в бізнес, послаблення традиційної ролі юриста як незалежного консультанта, медіатора, посередника між сторонами, що конфліктують, втрата правником відчуття цілі в роботі та ін. Саме тому реалізація основних ідей Болонського процесу, серед яких і підвищення якості освіти — це не лише спроба, експеримент, погляд у майбутнє, але й нагальна потреба сьогодення.

Удосконалення змісту юридичної освіти на юридичному факультеті КНЕУ здійснюється відповідно до рішень Вченої ради

університету стосовно імплементації положень Болонської декларації. Це тривалий процес, який вимагає інтенсифікації діяльності кожного викладача й факультету в цілому та передбачає реалізацію цілої низки послідовних заходів: реформування навчального плану студентів бакалаврського рівня освіти, оновлення змісту навчальної програми кожної дисципліни, зміну концепції викладання юридичних дисциплін, переосмислення ролі викладача у навчальному процесі, удосконалення системи контролю знань, запровадження активних та інтерактивних методик та технологій навчання, поступове запровадження методів клінічної освіти тощо.

Положення Болонської декларації, які можна вважати зовнішнім фактором впливу на формування навчального плану, звісно, не містять конкретних приписів щодо його змістовного наповнення, однак визначають концептуальні підходи до його побудови. До внутрішніх факторів, котрі впливають на зміст навчального плану студентів-правників слід віднести: державні стандарти вищої юридичної освіти, професіограму юриста, рівень розвитку правової системи держави та її окремих елементів (галузей права, законодавства, методів правового регулювання, правозастосовчої практики тощо), стан розвитку юридичної доктрини та ін. Вони власне й окреслюють перелік дисциплін, які вивчає студент-юрист у вузі.

На відміну від нині діючих, оновлений навчальний план міститиме тільки перелік нормативних (обов'язкових) дисциплін, передбачених державним стандартом вищої юридичної освіти, що об'єднані у кілька блоків: дисципліни гуманітарної, соціально-економічної та природничо-наукової підготовки та дисципліни професійної та практичної підготовки. Пакет дисциплін за вільним вибором студента, на вивчення яких відводиться близько 40 % усього навчального часу, буде знаходити своє відображення лише в індивідуальних навчальних планах студентів та формуватиметься за їх власним рішенням з переліку, запропонованого кафедрами. З навчального плану виключається блок дисциплін, котрі вважалися обов'язковими для вивчення за вибором університету, перелік і зміст яких визначався власною традицією вузу, спеціалізацією провідних педагогів-науковців, кон'юнктурою тощо. Відмова від малих спеціальних курсів та укрупнення дисциплін, кожна з яких відтак вивчатиметься в обсязі не менше трьох європейських кредитів (108 академічних годин), дозволить усунути роздрібненість навчального плану, сприятимуть його логічності, завершеності.

Такий підхід до побудови навчального плану, на наш погляд, несе в собі принаймні одну досить важливу перевагу — допомо-

же уникнути такого оманливого явища, як спеціалізація на бакалаврському рівні. У загальному ж він дозволить поєднати в навчальному процесі три необхідні складові: навчання знанням, вироблення навичок та виховання якостей. На жаль, існуючі навчальні плани та програми окремих дисциплін не забезпечують необхідної їх гармонії.

Європейські стандарти вищої освіти визначають пріоритетним напрямом навчальної діяльності формування у студентів практичних навичок. Відповідно до цього зміст нормативної частини навчального плану має бути орієнтований на професіограму юриста — умовну «ідеальну модель» юриста-професіонала: перелік знань, навичок, ціннісних настанов чи якостей, якими він має бути наділений як фахівець. Основа професіограми відображена в освітньо-кваліфікаційних вимогах, де названі основні професійні вміння та навички юриста. (Саме ця педагогічна діада «вміння та навички», у якій «вміння» — більш складні, комплексні, творчі, нестереотипні дії, аніж «навички», відображає сутність цих вимог.)

Внаслідок опанування студентом-юристом нормативною частиною навчального плану він має навчитися: тлумачити та застосовувати акти законодавства; забезпечувати дотримання законодавства в діяльності державних органів, фізичних та юридичних осіб; юридично правильно кваліфікувати факти та обставини; розробляти документи правового характеру, здійснювати правову експертизу нормативних актів, надавати кваліфіковані юридичні консультації та висновки; приймати правові рішення; виявляти та встановлювати факти правопорушень, визначати заходи відповідальності та покарання винних; застосовувати заходи щодо поновлення порушених прав; систематично підвищувати свою професійну кваліфікацію; вивчати законодавство та практику його застосування, орієнтуватися в спеціальній літературі. Наведені навички та вміння тою чи іншою мірою виявляються у повсякденній діяльності юриста в будь-якій професійній сфері, їх можна вважати загальною юридичними. Отже, це той мінімум, яким має оволодіти кожен студент бакалаврського рівня навчання.

Це завдання вирішується, зокрема, шляхом включення до блоку нормативних курсів фундаментальних (історія та теорія держави та права, римське приватне право) та основних галузевих (конституційне право, адміністративне, кримінальне, цивільне, господарське, цивільне процесуальне та кримінально-процесуальне та ін.) юридичних дисциплін, вивчення яких забезпечить формування цих загальноюридичних навичок. Комунікативні та органі-

заційні навички формуються в процесі вивчення гуманітарних, соціально-економічних, природничо-наукових дисциплін (українська словесність, культурологія, безпека життєдіяльності, інформатика та комп'ютерна техніка та ін.). Вивчення дисциплін вибіркового циклу (інформаційне право, право інтелектуальної власності, адвокатура, правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності, нотаріат тощо) буде спрямоване на поглиблення знань та удосконалення навичок щодо певної сфери можливої майбутньої професійної діяльності випускника.

Проте, формування нових навчальних планів, як вже зазначалося, є лише початковим етапом в діяльності по вдосконаленню змісту юридичної освіти. Реалізація наступних завдань вимагатиме ще більших зусиль з боку викладацького складу кафедр. Адже на сьогодні навчальні програми галузевих юридичних дисциплін спрямовані, переважно, на те, щоб дати студентові знання у галузі законодавства, навчити їх тлумачити норми закону. Разом з тим, сутність змін, котрі запроваджуються в КНЕУ в контексті імплементації положень Болонської декларації, полягає у підвищенні вимог до професійної підготовки студентів. За новими вимогами у навчальних програмах юридичних дисципліни певні теми вказуватимуть на ті функції юриста, котрі не можуть бути опановані виключно на теоретичному рівні, без розвитку практичних навичок. Питома вага таких тем у різних юридичних дисциплінах буде різною. Зокрема, вивчення більшості тем цивільного процесуального права неможливе без відпрацювання практичних навичок, що є елементами професіограми юриста. Так, тема «Позов у цивільному процесі» забезпечує професійну функцію «розробка документів правового характеру», тема «Докази в цивільному процесі» — функцію «юридично правильна кваліфікація фактів та обставин» і т. ін. З урахуванням цього необхідним стає включення до навчальних програм та навчально-тематичних планів конкретних правових дисциплін відповідних блоків-практикумів, метою яких буде розвиток практичних навичок у сфері професійної діяльності, що відповідає даній дисципліні. Варто зазначити, що в цьому напрямку також йде активна робота як на юридичному факультеті, так і в КНЕУ в цілому, зокрема в розрізі реалізації відповідних ухвал Вченої ради та наказів ректора університету стосовно заходів щодо удосконалення підготовки фахівців на основі впровадження тренінгових технологій навчання.

Зважаючи на викладене, слід дійти висновку, що в процесі реалізації положень Болонської декларації в навчальному процесі та вдосконалення змісту вищої освіти неминучим є певний від-

ступ від традиційної академічності в освіті на користь практичної підготовки студента. Разом з тим, зміни, які передбачаються, не потребують руйнування усталених принципів і традицій і, на нашу думку, цілком можуть бути реалізовані у гармонійному поєднанні кращого вітчизняного педагогічного та наукового досвіду та європейських стандартів вищої освіти.

Л. С. Шпилькієвська, викладач кафедри
іноземних мов факультету МЕіМ

КОНКРЕТНІ ЗАХОДИ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ

Модернізація вищої освіти в Україні є об'єктивною необхідністю. Адже на порозі ХХІ століття ми стали очевидцями безпрецедентного зростання уваги до вищої освіти, розширення її функцій і ролі в суспільстві. Сьогодні вона розглядається в цивілізованому суспільстві не тільки як інституція задоволення фахових потреб особистості, але й як духовна необхідність.

Вища школа в нашій країні зорієнтована на відтворення інтелектуального духовного потенціалу нації, вихід вітчизняної науки, техніки і культури на світовий рівень, становлення державності та демократії в суспільстві, забезпечення ринку праці висококваліфікованими фахівцями.

Розвиток вітчизняної вищої освіти слід розглядати у контексті тенденцій розвитку світових освітніх систем, у т.ч. європейських. Зокрема, потрібно привести законодавчу і нормативно-правову базу вищої освіти України до світових вимог, відповідно структурувати систему вищої освіти, упорядкувати перелік спеціальностей, переглянути зміст вищої освіти, забезпечити інформатизацію навчального процесу та доступ до міжнародних інформаційних систем.

Виходячи з основних положень Болонської декларації, конкретними заходами щодо удосконалення підготовки фахівців в Україні мають бути: реформування навчальних програм з метою їх відповідності потребам Європейського ринку праці, переконливі заходи щодо гарантії якості вищої освіти, створення програм з викладанням основними мовами світу, достатня інформація та маркетинг, привабливі умови для іноземних студентів та науковців, а також стосунки на перспективу.